

ЕКОНОМІКА
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

ENVIRONMENTAL
ECONOMICS

УДК 332.2
JEL Classification M21

Зось-Кіор Микола

д. ф., доцент кафедри менеджменту і логістики
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка
м. Полтава, Україна

E-mail: novolug@yandex.ru

Голобородько Олександр

д. ф., доцент кафедри менеджменту і логістики
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка
м. Полтава, Україна

E-mail: algot.55@mail.ru

Марченко Олександр

д. ф., доцент кафедри менеджменту і логістики
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка
м. Полтава, Україна

E-mail: almar1954@bk.ru

ДУАЛІСТИЧНИЙ ПІДХІД В КОНТЕКСТІ ДЕФОРМАЦІЇ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН НА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНІ ВІД ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВПЛИВІВ

Анотація

Вступ. Проблема ефективності управління земельними ресурсами актуальна, зокрема через суттєві глобалізаційні впливи, що мають різні наслідки для ряду регіонів України, згрупованих за типологічними ознаками. Даний факт визначає необхідність застосування дуалістичного підходу в контексті деформації земельних відносин від даних глобалізаційних впливів.

Методи. Використані методи дослідження: монографічний, абстрактно-логічний, економіко-статистичний, розрахунково-конструктивний, економіко-математичний.

Результати. Запропоновано адміністрування регіональних груп землекористувачів за принципом трієстого дуалізму, що враховує організаційну (малоземельні та з великими земельними масивами), логістичну (орієнтовані на внутрішній ринок і орієнтовані на зовнішній ринок), технологічну (орієнтовані на інтенсивне традиційне землеробство та орієнтовані на органічне землеробство) складові. Визначено місця чутливості регіонів типологічних груп у схемі деформації земельних відносин на національному рівні від глобалізаційних впливів. Досліджені показники стану інфраструктури на прикладі зернової логістики в Україні та визначено рейтинг елеваторних потужностей регіонів України.

Перспективи. Запропонований методичний інструментарій може бути використаний для формування державних планів і прогнозів з урахуванням регіональних особливостей землекористування. Зроблено акцент на активізацію застосування заходів державного управління щодо в першу чергу активізації експортної діяльності підприємств аграрної галузі.

Ключові слова: земельні відносини, деформація, дуалістичний підхід, національна економіка,

глобалізаційні впливи.

Вступ. Удосконалення управління земельними ресурсами аграрного сектора економіки України за умов паритетності його економічної, соціальної та екологічної складових – актуальне завдання сучасної науки, що в контексті глобалізації, крім національних особливостей, має орієнтуватися на передовий світовий досвід, кон'юнктуру аграрних ринків, зокрема ринку землі. Особливого значення набуває також формування методичного інструментарію прогнозування ефективності цього управління.

При цьому недостатньо дослідженими залишаються питання державного управління в сфері земельних відносин з урахуванням застосування гармонізаційних механізмів, що передбачають, зокрема, використання дуалістичного підходу для регіонів, згрупованих за певними ознаками, що і обумовлює актуальність представленого дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В областях України та в країні загалом спостерігаються дуже великі розбіжності за всіма показниками ефективності управління земельними ресурсами за регіонами та роками [1, 2, 5, 8, 9]. Тому для проведення рейтингової діагностики за результатами представленого дослідження всі області України доцільно розбити на три групи за часткою виробництва валової продукції сільського господарства господарствами населення:

- I група – понад 60% (області, у яких домінує розвиток господарств населення – Закарпатська, Чернівецька, Рівненська, Івано-Франківська, Львівська, Волинська);

- II група – 45–60 % (області, у яких наявний паритет розвитку господарств населення та сільськогосподарських підприємств – Житомирська, Херсонська, Тернопільська, Одеська, Донецька, Запорізька, Хмельницька, Миколаївська, Харківська);

- III група – менше 45% (області, у яких домінує розвиток сільськогосподарських підприємств – Луганська, Вінницька, Чернігівська, Дніпропетровська, Сумська, Кіровоградська, Полтавська, Київська, Черкаська).

Даний критерій (частка виробництва валової продукції сільського господарства господарствами населення) обрано, тому що неможливо порівняти окремі елементи системи землекористування в господарствах населення та сільськогосподарських підприємствах, тобто неможливо зіставити окремі показники і відповідно – результати аналізу можуть виявитися алогічними [6].

Слід зазначити, що всі зміни у критеріях економічної, соціальної, екологічної та інтегральної ефективності управління земельними ресурсами в I групі були більш поміркованими, що пов'язано саме із домінуванням господарств населення у валовій продукції аграрного сектора економіки. Це можна визначити як організаційну складову землевикористання, основи якого простежуються у працях В. М. Нелепа, Л. В. Бойко [2, 8]. Пропозиції цих учених зводяться до необхідності визнання стратегічного дуалізму національного землекористування:

1. Нарощування врожайності культур і продуктивності тварин за рахунок збільшення внесення мінеральних добрив, застосування пестицидів, досягнень селекції, вдосконалення системи годівлі худоби та птиці тощо [8, с. 20–21].

2. Виробництво високоякісної, екологічно чистої продукції за рахунок освоєння органічного сільського господарства [4; 7; 8, с. 22; 10].

На думку ж представників логістичного напрямку, для підвищення ефективності управління земельними ресурсами, потрібно розбудувати вітчизняну інфраструктуру переробки насіння сипучих культур на комбікорм і нехарчові цілі. За оцінками експертів, на це потрібно близько 40 млрд грн інвестицій, які щороку забезпечуватимуть приріст доданої вартості у сумі 26,3 млрд грн. [3; 9, с. 38]. Для цього необхідно розбудувати та запровадити нову логістику ринку. Доцільним є функціонування двох зон:

- «експортної» – це регіони, наближені до портових елеваторів;

- «внутрішньої переробки» – у цих регіонах має бути пріоритетне споживання зерна та олійних культур для потреб тваринництва й на виробничі нехарчові цілі.

У зоні внутрішнього споживання передбачається реконструювати або побудувати лінійні елеватори потужністю понад 10,0 млн т, а в експортній зоні – додаткові портові елеватори потужністю 9,0 млн т. За експертними оцінками, нова логістика дасть змогу щороку збільшувати доходи аграріїв на 3 млрд грн лише завдяки економії коштів на перевезення [9, с. 38–39].

Продовжуючи перелік типологічних ознак, зазначимо, що відповідно до нової стратегії виробництва зернових і олійних культур [9, с. 23] в Україні на площі 5,5 млн га нині можна переходити на технології no-till, а на площі 13 млн га цілком слушні технології mini-till за певною підготовкою, частку яких у майбутньому також можна використовувати без обробітку. Ці напрями також відповідають дуалістичному розвитку національного аграрного сектора.

Метою представленого наукового дослідження є демонстрація дуалістичного підходу в контексті деформації земельних відносин на національному рівні від глобалізаційних впливів.

Методологія дослідження. Для визначення сучасних проблем аналізу ефективності управління земельними ресурсами застосовано монографічний та абстрактно-логічний методи. Для типологізації регіонів України застосовано економіко-статистичний та соціологічний методи. Для визначення необхідних змін у якісному та кількісному стані інфраструктури аграрного сектора економіки застосовано розрахунково-конструктивний та економіко-математичний методи.

Результати. Представлене дослідження дає підстави для формування регіональних груп землекористувачів за принципом трієсного дуалізму (три типологічні групи, кожна з яких розділена за двома головними ознаками):

I. За організаційною складовою (О):

1.1. Малоземельні (домінування особистих селянських і фермерських господарств).

1.2. З великими земельними масивами (домінування великих господарств, у тому числі агрохолдингів).

II. За логістичною складовою (Л):

2.1. Орієнтовані на внутрішній ринок.

2.2. Орієнтовані на зовнішній ринок.

III. За технологічною складовою (Т):

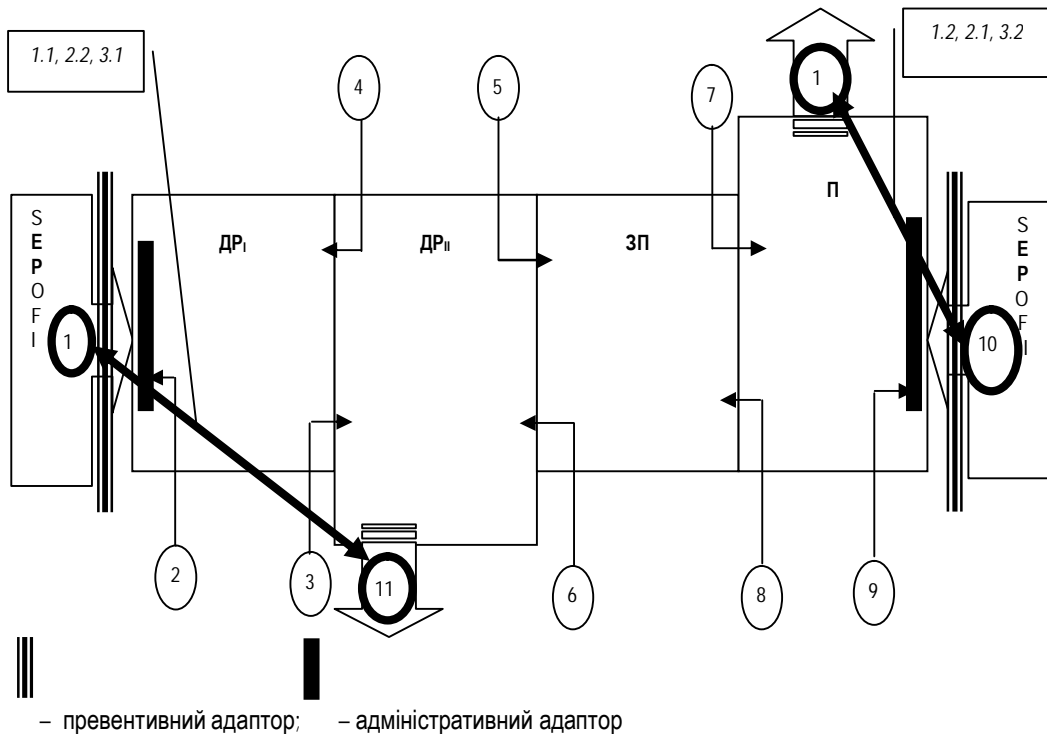
3.1. Орієнтовані на інтенсивне землеробство.

3.2. Орієнтовані на органічне землеробство.

За результатами дослідження, кожна із зазначених груп по-різному реагує та має різну чутливість (еластичність) на глобалізаційні впливи, що наочно продемонстровано на рис. 1. Так, через конкуренцію на світовому ринку земельних ресурсів більш суттєвий глобалізаційний вплив відчують на собі малоземельні (1.1), орієнтовані на зовнішній ринок (2.2), орієнтовані на інтенсивне землеробство (3.1) групи областей України. Більш суттєвий глобалізаційний вплив через конкуренцію на світовому ринку сільськогосподарської продукції на собі відчують регіони з великими земельними масивами (1.2), орієнтовані на внутрішній ринок (2.1), орієнтовані на органічне землеробство (3.2).

На державному рівні необхідною умовою для ефективного управління земельними ресурсами аграрного сектора економіки є адекватне реагування на стан, нейтральну, позитивну та негативну реакцію будь-якого агента земельних інтересів, вживаючи певні заходи. До кожної групи для підвищення ефективності управління земельними ресурсами слід застосовувати специфічний набір критеріїв ефективності управління земельними ресурсами та підтримки з боку держави.

Наведемо приклади накладання пропонованої моделі оцінювання інтегральної ефективності управління земельними ресурсами аграрного сектора економіки на практику агента земельних інтересів «держава»:

Рис. 1. Місця чутливості регіонів типологічних груп у схемі деформації земельних відносин на національному рівні від глобалізаційних впливів:

1 – глобалізаційні впливи через конкуренцію на світовому ринку земельних ресурсів; 2 – державна політика продовольчої та екологічної безпеки; 3 – заходи землевласника зі збільшення/утримання ДР_I; 4 – стимуляторна екологічна політика землекористувача; 5 – заходи землекористувача зі збільшення фондоозборності; 6 – заходи найманого працівника зі збільшення ЗП через удосконалення організації виробництва; 7 – заходи найманого працівника зі збільшення ЗП через участь в управлінні розподілом доданої вартості; 8 – заходи землевласника з уникнення факторів демотивації серед найманих працівників/орендодавців; 9 – конкурентна політика землекористувача на ринку; 10 – глобалізаційні впливи через конкуренцію на світовому ринку сільськогосподарської продукції; 11 – заходи землекористувача зі збільшення земельного банку (зادля «ефекту масштабу») для недопущення зменшення абсолютної величини ДР_{II}; 12 – заходи землекористувача з формування вертикально інтегрованих структур для недопущення зменшення абсолютної величини П

Джерело: власна розробка.

1.1. Малоземельні:

— підтримка кооперативного руху (впровадження проектів пріоритетного фінансування кооперативних утворень (спільних агентів), податкове стимулювання, укладання меморандумів із органами державної влади тощо);

— пріоритетна реалізація програм розвитку сільських територій.

1.2. З великими земельними масивами:

— реалізація форм співпраці між великим і малим бізнесом, сільською громадою;

— укладання меморандумів про обсяг інвестування в екологічні проекти та угод

соціального партнерства із сільською громадою.

2.1. Орієнтовані на внутрішній ринок:

- стимулювання виробництва продукції з високою доданою вартістю;
- пріоритетність формування логістичної та інженерної інфраструктури континентального типу.

2.2. Орієнтовані на зовнішній ринок:

- пріоритетність формування експортоорієнтованої логістичної інфраструктури;
- стимулювання сертифікованого виробництва продукції національними землекористувачами.

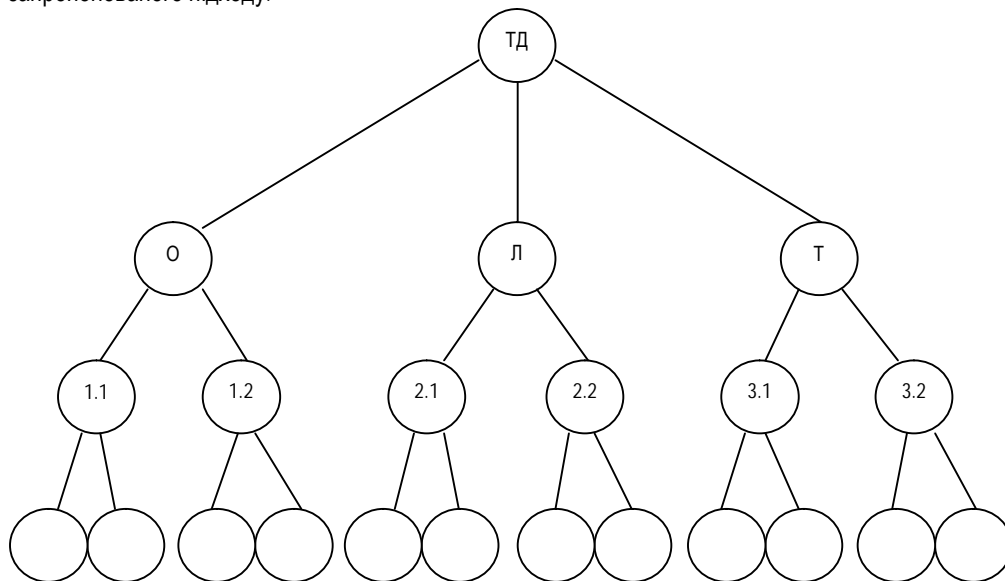
3.1. Орієнтовані на інтенсивне землеробство:

- стимулювання техніко-технологічної складової розвитку суб'єктів управління земельними ресурсами групи;
- регулювання диверсифікаційної програми землекористувачів (розвиток тваринництва та нішевого землеробства).

3.2. Орієнтовані на органічне землеробство:

- підтримка органічного руху, в тому числі на кооперативній основі;
- посилення консультативної платформи щодо процесу переходу від традиційного до органічного землеробства (рис. 2).

Оскільки логістична складова визначена найсуттєвішим драйвером ефективності управління земельними ресурсами національного аграрного сектора економіки, розглянемо схему роботи запропонованого підходу.

Рис. 2. Схема формування регіональних груп землекористувачів за принципом трійого дуалізму (ТД): ТД – трійостий дуалізм; О – організаційна складова; Л – логістична складова; Т – технологічна складова

Джерело: власна розробка.

Так, досліджуючи проблему формування та використання національної системи логістичної інфраструктури на прикладі зернової логістики в Україні, можна констатувати незіставність динаміки виробництва та експорту зерна у 2010-2014 рр. з динамікою рівня фондозабезпеченості логістичної інфраструктури (табл. 1).

За даними табл. 1, з 2011/2012 маркетингового року (далі МР) по 2014/2015 МР виробництво зернових культур значно зросло (на 20,6% – з 53 до 63,9 млн т). З них експортовано 54,5% (34,8 млн. т, у порівнянні з 25 млн. т у 2011/2012 МР). Також суттєво зросла потужність одноразового зберігання на складах (із 46 до 58 млн т із урахуванням введення в експлуатацію нових елеваторних потужностей на 1000 тис. т і втрату в зоні АТО 900 тис. т елеваторних потужностей). Наразі значно розширилася мережа несертифікованих складів (58,6 % до загального обсягу у 2014/2015 МР, замість 34,8 % у 2011/2012 МР).

Таблиця 1

Показники стану інфраструктури зернової логістики в Україні*

Показники	2011/2012МР	2012/2013МР	2013/2014МР	2014/2015МР
Виробництво, млн т	53	46	63	63,9
Експорт, млн т	25	21	27	34,8
Експорт у % до виробництва	47,2	45,7	42,9	54,5
Потужність одноразового зберігання на складах, млн т:				
— сертифікованих	30	31	34	34
— несертифікованих	16	23	24	24
Співвідношення потужностей до виробництва, %	86,8	117,4	92,1	90,8
Теоретичні потужності експортних терміналів, млн т	37	43	48	49,85
Потужності для одночасного зберігання сільгоспкультур у портах, млн т	...	...	2,7	3,0
Наявність хоперів (вагонів-зерновозів), тис. шт.	12	11,5	9	8,2
Припадає виробленого зерна на 1 хопер, т	4417	4000	7000	7793
Перевезено зерна (і продуктів перемолу) залізничним транспортом, млн т	14,2	22,7	22,4	25,2
Припадає перевезеного зерна на 1 хопер, т	1183	1974	2489	3073
Кількість перевезень зерна одним хопером (вантажопідйомність 60 т, без урахування технічних культур), разів	20	33	42	51

* Джерело: [6].

Приріст потужностей для зберігання зернових та технічних культур був більший за приріст виробництва, тому співвідношення потужностей до обсягів виробництва збільшилося на 4% і становило 90,8%, при нормативі 120% (табл. 2).

Потужності експортних терміналів значно зросли (на 34,7% – до 49,85 млн. т). Значне зменшення кількості хоперів (вагонів-зерновозів) – із 12 до 8,2 тис. шт. (на 31,7 %) пов'язано здебільшого з їх фізичною втратою в АР Крим і в зоні тимчасового проведення АТО на Сході України та зі збільшенням питомої ваги хоперів в оренді у іноземних компаній (переважно із Російської Федерації).

Таблиця 2

Рейтинг елеваторних потужностей регіонів України за 2014 р.*

Область	Елеваторні потужності, тис. т**	Валовий збір зернових та олійних культур, тис. т	Заповнюваність елеваторних потужностей, %	Невідповідність нормативу (ємність елеваторів 120% від виробництва), %	Додаткова потреба в елеваторних потужностях, тис. т***
Полтавська	3500,0	5900,00	168	102	3580,0
Одеська	3170,0	4611,54	145	75	2363,8
Вінницька	2600,0	6202,00	239	186	4842,4
Дніпропетровська	2437,4	4362,78	102	115	2797,9
Харківська	2275,1	5679,60	250	200	4540,4
Кіровоградська	2100,0	4998,10	151	186	3897,7
Миколаївська	2016,1	3591,75	178	114	2294,0
Сумська	1987,0	4611,90	232	179	3547,3
Черкаська	1858,4	3725,21	200	141	2611,9
Київська	1698,4	4192,40	247	196	3332,5
Чернігівська	1670,5	4195,70	251	201	3364,3
Херсонська	1585,5	2830,40	179	114	1811,0
Хмельницька	1500,0	4221,82	281	238	3566,2
Тернопільська	1143,3	2693,52	236	183	2088,9
Луганська	765,4	1636,70	214	157	1198,6
Житомирська	717,5	2213,07	308	270	1938,2
Запорізька	568,0	3258,97	223	589	3342,8
Рівненська	540,5	1295,60	240	188	1014,2
Волинська	487,0	1197,60	246	195	950,1
Донецька	466,5	3087,00	662	694	3237,9
Львівська	437,4	1217,60	95	234	1023,7
Чернівецька	230,7	884,40	383	360	830,6
Івано-Франківська	211,7	900,27	425	410	868,6
Закарпатська	46,0	358,72	780	836	384,5
Загалом по Україні	34000,0	77866,70	229	175	59440,0

* Джерело: розраховано з використанням [11].

** Крім сертифікованих елеваторів, в областях є напольні зерносховища, наприклад, тільки у Вінницькій, Дніпропетровській, Кіровоградській, Запорізькій, Львівській областях на 2000,0; 1858,7; 1200,0; 891,4; 849,5 тис. т, відповідно.

*** За 2014 р. введено в експлуатацію елеваторних потужностей на 1000 тис. т, у Луганській області втрачено елеваторних потужностей на 200 тис. т, у Донецькій – на 700 тис. т відповідно.

Відповідно, на один хопер припадає 7793 т зерна за 2014/2015 МР замість 4417 т – за 2011/2012 МР. Враховуючи збільшення обсягу перевезеного зерна (і продуктів перемолю) залізничним транспортом з 14,2 до 25,2 млн т, на один хопер припадає 3073 т в 2014/2015 МР замість 1183 т за 2011/2012 МР, тобто кількість перевезень зерна одним хопером збільшилась із 20 до 51 перевезення, а навантаження на 1 хопер збільшилося в 2,6 раза. Цей факт, а також недостатня кількість складів, брак потужностей для одночасного зберігання сільськогосподарських культур у портах скорочує експортні можливості України, а отже стримує вітчизняне виробництво й знижує ефективність управління земельними ресурсами.

За підрахунками, необхідно втричі (без урахування несертифікованих складів) збільшити елеваторні потужності України. Особливо і першочергово це стосується областей, що увійшли у групу II (на їх території, до речі, є морські та/або річкові порти), тобто Одеська, Дніпропетровська, Кіровоградська, Миколаївська, Херсонська, Запорізька.

Висновки і перспективи. Запропоновано адміністрування регіональних груп землекористувачів за принципом троїстого дуалізму, що враховує організаційну (малоземельні та з великими земельними масивами), логістичну (орієнтовані на внутрішній ринок і орієнтовані на зовнішній ринок), технологічну (орієнтовані на інтенсивне традиційне землеробство та орієнтовані на органічне землеробство) складові. Представлено місце чутливості регіонів, що входять до цих типологічних груп, у схемі деформації земельних відносин на національному рівні від глобалізаційних впливів і заходи щодо підвищення ефективності управління земельними ресурсами в кожній групі.

Щодо перспектив, слід зазначити, що впровадження критеріальної діагностики в процесі управління земельними ресурсами аграрного сектора економіки є вагомим методичним інструментарієм для формування державних планів і прогнозів з урахуванням регіональних особливостей землекористування. Ці особливості, зокрема, визначають пріоритетність участі держави, як екологічного інвестора на межі переходу від стану низької до сталої ефективності господарювання, що і буде предметом подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Агропродовольчий розвиток України в контексті забезпечення продовольчої безпеки [Текст] / [О. В. Шубравська, Л. В. Молдаван, Б. Й. Пасхавер та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук О. В. Шубравської ; НАН України, ДУ «Ін-т економіки і прогнозування НАН України». – Київ : [Ін-т економіки і прогнозування НАН України], 2014. – 456 с.
2. Бойко, Л. М. Регулювання земельних відносин у сільському господарстві [Текст] / Л. М. Бойко-Київ : ННЦ ІАЕ, 2011. – 316 с.
3. Власов, В. І. Розвиток ринків аграрної продукції [Текст] / В. І. Власов // Економіка АПК. – 2015. – №6. – С. 42–46.
4. Дем'яненко, С. І. До питання про стратегію розвитку аграрного сектору економіки України [Текст] / С. І. Дем'яненко // Економіка АПК. – 2014. – № 1. – С. 14–19.
5. Економічні, екологічні та соціальні аспекти використання земельних ресурсів в Україні [Текст] / за ред. д-ра екон. наук, проф., чл.-кор. НААН О. В. Ульянченка ; Харк. нац. аграр. ун-т. – Харків : Смуґаста типографія, 2015. – 320 с.
6. Зось-Кіор, М. В. Національні та інтеграційні аспекти управління земельними ресурсами аграрного сектора економіки [Текст] / М. В. Зось-Кіор. – Запоріжжя : Інтер-М, 2015. – 348 с.
7. Кужель, В. В. Системи та механізми регулювання довгострокового економічного розвитку аграрного сектору [Текст] : дис. ... кандидата екон. наук: 08.00.03 / Кужель Віталій Володимирович. – Херсон, 2013. – 229 с.
8. Нелел, В. М. Земля України і здоров'я нації [Текст] / В. М. Нелел, Л. В. Бойко // Економіка АПК. – 2011. – № 1. – С. 20–27.
9. Петриченко, В. Ф. Нова стратегія виробництва зернових та олійних культур в Україні [Текст] / В. Ф. Петриченко, М. Д. Безуглий, В. М. Жук, О. О. Іващенко. – Київ : Аграр. наука, 2012. – 48 с.

10. Погріщук, Б. Концептуальні засади забезпечення стратегічного розвитку агропромислового комплексу в умовах євроорієнтованої економіки [Текст] / Б. Погріщук, Г. Погріщук // Вісник ТНЕУ. – 2015. – № 1. – С. 7–14.

11. Рейтинг элеваторных мощностей по областям Украины 2014 [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://elevatorist.com/rating/rejting-elevatornyih-moschnostey-po-obl-astyam-ukrainyi> (дата звернення 30.01.2015). – Название с экрана.

Zos-Kior Mykola
PhD (Ekon.), Associate Professor,
Department of management and logistics
Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University
Poltava, Ukraine
E-mail: novolug@yandex.ru
Goloborodko Aleksandr
PhD (Ekon.), Associate Professor,
Department of management and logistics
Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University
Poltava, Ukraine
E-mail: algor.55@mail.ru
Marchenko Aleksandr
PhD (Ekon.), Associate Professor,
Department of management and logistics
Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University
Poltava, Ukraine
E-mail: almar1954@bk.ru

THE DUALISTIC APPROACH IN THE CONTEXT OF LAND RELATIONS DEFORMATION AT THE NATIONAL LEVEL FROM THE IMPACTS OF GLOBALIZATION

Abstract

Introduction. The problem of efficient management of land resources the actual particular using the significant of the impact of globalization have different implications for different regions grouped according to typological signs. This fact determines the necessity of a dualistic approach in the context of land relations deformation data from the globalization impacts.

Methods. Used methods of research: monographic, abstract-logic, economic-statistical, settlement-constructive, economic-mathematical.

Results. The proposed administration of regional groups of land users according to the principle of the triple dualism that takes into account organizational (smallholder and large land tracts), logistics (focused on the domestic market and focused on foreign markets), technological (focused on traditional and intensive agriculture focused on organic farming) components. The locations of the sensitivity regions of the typological groups in the scheme of deformation of land relations at the national level from the globalization impacts. The studied indicators of the state of the infrastructure on the example of grain logistics in Ukraine, and determined the rating of Elevator capacities of Ukraine's regions.

Discussion. The proposed methodological tools can be used to formulate state plans and forecasts, taking into account regional peculiarities of land use. Focuses on the increasing application of measures of state control in the first place increased export activities of enterprises of the agrarian sector.

Keywords: land relations, deformation, dualist approach, national economy, globalization impact.

References

1. Shubravs'ka, O. V., Moldavan, L. V., Pashaver, B. J. et al (2014). *Agroprodovol'chyy rozvytok Ukraïny v konteksti zabezpechnnja prodovol'choi bezpeky* [Agrifood development of Ukraine in the context of food security]. Kyïv : In-t ekonomiky i prognozuvannja NAN Ukraïny.
2. Bojko, L. M. (2011). *Reguljuvannja zemel'nyh vidnosyn u sil's'komu gospodarstvi* [Regulation of land relations in agriculture]. Kyïv : NNC IAE.
3. Vlasov, V. I. (2015). *Rozvytok rynkiv agrarnoi' produkciï* [The development of markets for agricultural products]. *Ekonomika APK*, 6, 42–46.
4. Dem'janenko, S. I. (2014). *Do pytannja pro strategiju rozvytku agrarnogo sektoru ekonomiky Ukraïny* [To the question of strategy of development of agrarian sector of economy of Ukraine]. *Ekonomika APK*, 1, 14–19.
5. Ul'janchenko, O. V. (Ed.) (2015). *Ekonomichni, ekologichni ta social'ni aspekty vykorystannja zemel'nyh resursiv v Ukraïni* [Economic, environmental and social aspects of land use in Ukraine]. Harkiv : Smugasta typografija.
6. Zos'-Kior, M. V. (2015). *Nacional'ni ta integracijni aspekty upravlinnja zemel'nymy resursamy agrarnogo sektora ekonomiky* [National and integration aspects management of land resources of agrarian sector of economy]. Zaporizhzhja : Inter-M.
7. Kuzhel', V. V. (2013). *Systemy ta mehanizmy reguljuvannja dovogstrokovogo ekonomichnogo rozvytku agrarnogo sektoru* [System and mechanisms of long-term regulation of economic development of the agricultural sector] (dissertation of candidate of economic Sciences). Private higher educational institution international University of business and law. Herson.
8. Nelep, V. M., & Bojko, L. V. (2011). *Zemlja Ukraïny i zdorov'ja nacii'* [The land of Ukraine and the health of the nation]. *Ekonomika APK*, 1, 20–27.
9. Petrychenko, V. F., Bezuglyj, M. D., Zhuk, V. M., & Ivashhenko, O. O. (2012). *Nova strategija vyrobnyctva zernovyh ta olijnyh kul'tur v Ukraïni* [The new strategy of production of grains and oilseeds in Ukraine]. Kyïv : Agrar. nauka.
10. Pogrishhuk, B., & Pogrishhuk, G. (2015). *Konceptual'ni zasady zabezpechnnja strategichnogo rozvytku agropromyslovogo kompleksu v umovah jevroorijentovanoi' ekonomiky* [Conceptual frameworks for strategic development of agroindustrial complex in the conditions of the economy brooche]. *Visnyk TNEU*, 1, 7–14.
11. The rating of Elevator facilities by regions of Ukraine 2014. Retrieved from <http://elevatorist.com/rating/rejting-elevatornyh-moschnostey-po-oblasyam-ukrainy>.

УДК 631.147
JEL Classification Q1

Шкуратов Олексій

к.е.н., с.н.с., завідувач відділу економіки природокористування в агросфері
Інститут агроекології і природокористування НААН
м. Київ, Україна

E-mail: shkuratov@nas.gov.ua

Кипоренко Віктор

к.е.н., науковий співробітник відділу економіки природокористування в агросфері
Інститут агроекології і природокористування НААН
м. Київ, Україна

E-mail: viktor_kiporenko@ukr.net

**ПРОГНОЗНІ СЦЕНАРІЇ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОГО АГРАРНОГО
ВИРОБНИЦТВА**